

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата економічних наук, доцента
Повної Світлани Вікторівни
на дисертаційну роботу Кубліцької Олени Вячеславівни
на тему: «Стратегічний розвиток підприємств електронної комерції в
умовах глобальної цифрової трансформації»
подану на здобуття доктора філософії за спеціальністю 073
«Менеджмент»**

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

В умовах зростаючої ролі цифрових технологій підприємства електронної комерції відіграють важливу роль у трансформації традиційних галузей економіки. Здатність підприємств електронної комерції підтримувати стійкий стратегічний розвиток стає визначальним фактором конкурентоспроможності національного ринку, забезпечуючи інтеграцію країни в глобальний економічний простір та сприяючи зміцненню позицій країни у світовому цифровому просторі.

Сучасні виклики, зумовлені глобальною цифровою трансформацією, а також наслідками війни в Україні, лише актуалізують питання стратегічного розвитку підприємств електронної комерції як одних із ключових учасників національної економіки. У цьому контексті стратегічний розвиток підприємств електронної комерції потребує системного підходу до управління цифровими змінами, адаптації до нових вимог ринку, а також підтримці та нарощенню стійкості, що є важливим для підвищення їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівнях. Таким чином, дослідження стратегічного розвитку підприємств електронної комерції в умовах глобальної цифрової трансформації є актуальним, адже дозволяє сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо підвищення ефективності функціонування та довгострокової стійкості цих підприємств у сучасних умовах. Усе вищезазначене в цілому обумовило актуальність теми дисертаційної роботи Кубліцької О. В.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Кубліцької Олени Вячеславівни виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка», зокрема, робота є складовою наступних науково-дослідних тем: «Розвиток підприємництва у сфері інфраструктурного забезпечення бізнесу» (№ ДР 0119U103582) та «Стратегічний розвиток регіонального підприємництва в контексті глобальних трендів та викликів повоєнного відновлення» (№ ДР 0125U000379), у межах яких авторкою ідентифіковано передумови та детермінанти поширення цифрової трансформації, розкрито сутність впливу цифрової трансформації на ключові аспекти функціонування підприємств електронної комерції, а також представлено механізм управління стратегічним розвитком підприємств електронної комерції.

Ступінь обґрунтованості та відповідності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертації дозволяє зробити висновок, що сформувані авторкою наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними та обґрунтованими. Як результат дисертаційної роботи, досягнуто основну мету дослідження, яка полягає у поглибленні теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо забезпечення стратегічного розвитку підприємств електронної комерції в умовах глобальної цифрової трансформації.

Методологічні положення дослідження ґрунтуються на використанні загальнонаукових та спеціальних методів. Зокрема, авторкою використано наступні методи: методи узагальнення та абстрагування – для розгляду змісту дефініцій «цифрова трансформація», «електронна комерція» тощо; системний підхід – для визначення сутності системи електронної комерції; історичний і логічний метод – для дослідження генезису виникнення та

розвитку електронної комерції; кореляційно-регресійний аналіз – для розробки моделей залежності готовності соціально-економічної системи України до цифрового переходу на основі технологій електронної комерції; статистичний аналіз – для оцінки сучасного стану і тенденцій розвитку електронної комерції; методи групування, індукції та дедукції – з метою виокремлення та систематизації ключових тенденцій та перешкод розвитку підприємств електронної комерції; опитування та метод експертних оцінок – для оцінки стану підприємств електронної комерції метод структуризації – для обґрунтування підходів до формування інституційного механізму забезпечення стратегічного розвитку підприємств електронної комерції на засадах стійкості; графоаналітичний, табличний методи – для наочного подання результатів дослідження.

Обґрунтованість наукових пропозицій авторки, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, науковими публікаціями.

Структура і зміст дисертаційної роботи

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків. Загальний обсяг роботи становить 345 сторінок, з них основний текст – 254 сторінки. У дисертації розглянуто теоретичні, методичні та практичні засади стратегічного розвитку підприємств електронної комерції в умовах глобальної цифрової трансформації.

Перший розділ дисертаційної роботи (с. 27-92) присвячено дослідженню теоретико-методичних засад розвитку підприємств електронної комерції в умовах глобальної цифрової трансформації. Зокрема, у межах цього розділу поглиблено категоріальний апарат дослідження, а саме розглянуто наступні поняття: «оцифрування»,

«диджиталізація», «цифрова трансформація», «стратегія цифрового бізнесу», «стратегія цифрової трансформації», «електронна комерція». Запропоновано механізм управління стратегічним розвитком підприємств електронної комерції, а також методичний підхід до оцінки стратегічного розвитку підприємств електронної комерції на засадах стійкості.

У другому розділі дисертаційної роботи (с. 93-186) авторкою здійснено оцінювання стану та тенденцій розвитку підприємств на ринку електронної комерції в Україні. Здійснено моделювання готовності соціально-економічної системи України до цифрового переходу шляхом побудови економетричних залежностей. Досліджено сучасні тенденції розвитку ринку електронної комерції у світі та Україні. Здійснено дослідження особливостей діяльності вітчизняних підприємств електронної комерції на основі напівструктурованих інтерв'ю.

Третій розділ дисертаційної роботи (с. 187-251) присвячено стратегічному розвитку електронної комерції в контексті глобальної цифрової трансформації. У межах даного розділу авторкою поглиблено концептуальні положення інституційного забезпечення стратегічного розвитку підприємств електронної комерції. Запропоновано структурну модель інституційного середовища системи ринку електронної комерції України. Розроблено екосистему електронної комерції в Україні. Розглянуто концепцію забезпечення стратегічного розвитку підприємств електронної комерції в Україні на засадах стійкості, а також систематизовано заходи досягнення запланованих цілей. Здійснено апробацію запропонованого у першому розділі методичного підходу до оцінки стратегічного розвитку підприємств електронної комерції.

Висновки (с. 252-254), які зроблені за результатами дослідження, є змістовними та розкривають результати виконання поставлених завдань дослідження. Таким чином, можна стверджувати, що дисертаційна робота є логічною, послідовною та завершеною працею, що виконана авторкою

самостійно. Наукове дослідження оформлене відповідно до встановлених вимог. Пропозиції авторки пройшли апробацію та доведені до практичного використання.

Наукова новизна одержаних результатів

Серед наукових здобутків Кубліцької О.В. на особливу увагу заслуговують наступні:

– систематизація підходів до розуміння цифрової трансформації та включення до їх переліку стратегічного і парадигмального підходів, які враховують інтеграцію технологічних інновацій з бізнес-цілями різних рівнів, а також розглядають цифрову трансформацію як драйвер масштабних зрушень підприємницького світогляду (с.37-39);

– розширення підходів до категорії «електронна комерція», шляхом виділення ціннісного підходу, у межах якого електронна комерція розглядається як така діяльність, що робить можливою передачу цінності між учасниками процесу за рахунок електронної взаємодії (с.47-50);

– уточнення підходів до формування та розвитку системи електронної комерції через підкреслення значущості стійкості підприємств електронної комерції, що розглядається як їх здатність опиратися періодам нестабільності та адаптуватися до нестабільного середовища (с.54-70);

– поглиблення розуміння механізму управління стратегічним розвитком підприємства електронної комерції на основі реалізації стратегічного трансформаційного потенціалу шляхом деталізації принципів, методів та функцій управління цим процесом (с.81-82);

– запровадження дефініції «стратегічний трансформаційний потенціал», який авторкою визначено як результат взаємодії традиційної та інноваційної складових потенціалу, що сприяє позитивним організаційним змінам через синергійні зусилля, спрямовані на реалізацію унікальних конкурентних переваг, які забезпечують виживання та розвиток

підприємства в довгостроковій перспективі, та мінімізують негативні впливи зовнішнього середовища (с.83-84);

– розробка методичного підходу до оцінки стратегічного розвитку підприємств електронної комерції на засадах стійкості, що базується на вимірюванні їх стратегічного трансформаційного потенціалу (с.86-89);

– удосконалення структурної моделі інституційного середовища ринку електронної комерції України, в межах якої виділено три типи інституційного впливу, а саме коерсивний (примусовий), імітаційний та нормативний (с.194-202);

– удосконалення моделі екосистеми ринку електронної комерції України, що спрямована на забезпечення стійкості екосистеми в довгостроковій перспективі, та розглядає регулятори взаємодії, підсистему забезпечення, стратегічні рівні прояву, технологічні інструменти, при врахуванні базового, національного та міжнародного рівні (с.213);

– удосконалення концепції забезпечення стратегічного розвитку підприємств електронної комерції України на засадах стійкості, у межах якої виділено напрями: цифрова трансформація ринку на принципах сталого розвитку; забезпечення цілісності та інституційної стійкості ринку; стійкого розвитку ринку за рахунок взаємодії учасників екосистеми. Також конкретизовано заходи за кожним напрямом (с.218);

Практичне значення результатів дослідження

Рекомендації авторки використані у практичній діяльності ТОВ «Промсервіс», ТОВ «НОРТС ГРУП», ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ВІАТ», Департаменту економічного розвитку Чернігівської Регіональної Торгово-промислової палати, Чернігівської обласної державної адміністрації.

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих працях

Основні положення дослідження опубліковано у 17 наукових працях, з них: шість статей у наукових фахових виданнях України, дві статті у наукових виданнях інших країн, які включено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science, дев'ять праць апробаційного характеру.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертантка дотримувалася норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок авторки в опублікованих у співавторстві працях.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Зауважуючи високий рівень дисертаційного дослідження слід зазначити наступні зауваження та дискусійні положення.

1. На с. 50 (п. 1.2) авторка інтерпретує концепцію електронної комерції із позиції ціннісного підходу. Доцільно було б приділити увагу

процесу утворення та передачі цінності між учасниками електронної комерції, деталізувавши, що являє собою цінність та механізм її отримання для кожного із учасників.

2. На с. 81 (п. 1.3) авторкою представлено механізм управління стратегічним розвитком підприємства електронної комерції. Розглядаючи механізм, авторка стверджує, що адаптаційна складова механізму дозволяє виявляти та реагувати на зміни зовнішнього середовища. Доцільно було б уточнити, яким чином здійснюється процес виявлення та пристосування до змін зовнішнього середовища підприємствами електронної комерції.

3. На с. 138 авторкою (п. 2.1) підкреслено роль культурних факторів у впровадженні та використанні електронної комерції на ринках ЄС. Для отримання більш повної та об'єктивної картини функціонування підприємств на ринку електронної комерції України, авторці доцільно було б деталізувати, яким саме чином культурні фактори проявляються на вітчизняному ринку та доповнити дослідження конкретними прикладами прояву даної тенденції.

4. У межах підрозділу 3.1 на рисунку 3.3 (с. 200) авторка вказує, що типи інституційного впливу впливають на сприйняті бар'єри та сприйняті вигоди, що у свою чергу впливає на впровадження технологій електронної комерції на вітчизняних підприємствах. Однак, авторка не пояснює, що саме розуміється під даними визначеннями. Таким чином, доцільно деталізувати визначення термінів «сприйняті бар'єри» та «сприйняті вигоди», пояснивши, які конкретно чинники та перешкоди мають на увазі на увазі.

Однак вказані зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Кубліцької О.В.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Дисертаційне дослідження Кубліцької Олени Вячеславівни на тему «Стратегічний розвиток підприємств електронної комерції в умовах глобальної цифрової трансформації» є завершеним, самостійним дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне і практичне значення. Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 073 Менеджмент.

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами й доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502) та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502). Зазначене дозволяє зробити висновок, що Кубліцька Олена Вячеславівна, авторка дисертації «Стратегічний розвиток підприємств електронної комерції в умовах глобальної цифрової трансформації», заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії за спеціальністю 073 Менеджмент.

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету

«Чернігівська політехніка»

Світлана ПОВНА